Educação Tecnologia e Sociedade. [Interdisciplinary Approach to the Development of Soft Skills in the Educational Process: Integration of Knowledge and Skills. Cadernos de Educação Tecnologia e Sociedade].
14. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K. et al. (2021). *Metodolohichni osnovy rozvytku m"yakykh navychok vykladachiv muzychnoho mystetstva u pedahohichnykh zakladakh vyshchoyi osvity.* [Methodological Foundations of Soft Skills of Musical Art Teachers in Pedagogical Institutions of Higher Education].
15. Weston, D. (2020). *Znachennya «m"yakykh navychok» u populyarniy muzychniy osviti dlya rozvytku muzychnykh zasobiv do isnuvannya.* [The Value of 'Soft Skills' in Popular Music Education in Nurturing Musical Livelihoods].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОНИЩЕНКО Катерина Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради.

Наукові інтереси: динаміка внутрішніх процесів у сфері музичного мистецтва, музичне мистецтво в освітньому, культурному та цивілізаційному вимірах.

МЕЛЬОХІНА Юлія Вікторівна – викладач кафедри музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради.

Наукові інтереси: сучасне фортепіанне виконавство та фортепіанна творчість сучасних композиторів.

ЦАНЬКО Євген Володимирович – викладач кафедри музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради.

Наукові інтереси: інноваційні педагогічні технології у навчанні гри на акордеоні та роботі з оркестром.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ONYSHCHENKO Kateryna Mykolaivna – Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Musical Art of the Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council.

Circle of scientific interests: dynamics of internal processes in the field of musical art, musical art in educational, cultural and civilizational dimensions.

MELOKHINA Yuliia Viktorivna – teacher of the Department of Musical Art of the Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council.

Circle of scientific interests: modern piano performance and piano work of contemporary composers.

TSANKO Yevhen Volodymyrovych – teacher of the Department of Musical Art of the Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council.

Circle of scientific interests: innovative pedagogical technologies in teaching accordion playing and working with an orchestra.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2026 р.

УДК 37.091.31-059.1:355.233.1-057.87
DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2026.23.096

ПОРЯДЧЕНКО Леся Анатоліївна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8596-8907
e-mail: l.a.poryadchenko@udu.edu.ua

КОВАЛЬОВА Олеся Вікторівна –
здобувач другого магістерського рівня спеціальність 014 Середня освіта
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0007-2156-4453
e-mail: 25pf.o.kovalova@std.udu.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

ПОРЯДЧЕНКО Леся Анатоліївна, КОВАЛЬОВА Олеся Вікторівна. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

 © Порядченко Л., Ковальова О., 2026

Статтю присвячено комплексному аналізу та теоретичному обґрунтуванню інноваційних форм диференційованого навчання учнів старшої школи в системі військової підготовки в межах предмета «Захист України». Актуальність дослідження зумовлена сучасними безпековими викликами, необхідністю підвищення обороноздатності держави та цифровою трансформацією освітнього середовища, що потребує оновлення підходів до організації допризовної підготовки молоді.

Ключові слова: *диференційоване навчання; інноваційні форми навчання; військова підготовка; старшокласники; Захист України.*

PORYADCHENKO Lesya Anatoliivna, KOVALOVA Olesya Viktorivna. INNOVATIVE FORMS OF DIFFERENTIATED LEARNING FOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE SYSTEM OF MILITARY TRAINING

The article is devoted to a comprehensive analysis and theoretical substantiation of innovative forms of differentiated learning for high school students within the system of military training in the subject «Defense of Ukraine». The relevance of the study is determined by current security challenges, the need to strengthen the country's defense capability, and the ongoing digital transformation of the educational environment, which requires modernization of approaches to pre-conscription training of youth.

The paper reveals the essence of the differentiated approach as an effective tool for individualizing the learning process, taking into account students' physical, psycho-emotional, and cognitive characteristics, as well as their prior experience and professional orientation. The expediency of transitioning from a traditional unified model of teaching to flexible educational trajectories is substantiated. These trajectories are implemented through level-based differentiation of content (basic, advanced, and specialized levels) and the use of modern pedagogical technologies. Particular attention is paid to blended learning as a tool for combining face-to-face and дистанційні formats, which enhances students' autonomy and optimizes instructional time.

The effectiveness of the flipped classroom model in ensuring theoretical preparation and freeing up classroom time for practical activities is emphasized. The potential of simulation technologies is analyzed, including the use of VR/AR tools, interactive simulators, and virtual shooting ranges, which enable the modeling of combat situations of varying complexity and the development of tactical competencies in a safe environment. It is established that the application of such innovations increases students' motivation, fosters critical thinking, and develops decision-making skills under stress. The importance of the competence-based approach, gender equality, and inclusivity in the process of military training is highlighted, ensuring equal access to educational opportunities for all learners. It is generalized that the implementation of differentiated learning based on innovative forms contributes to the creation of an adaptive educational environment focused on the development of each student's individual potential.

The scientific novelty lies in the systematization of modern approaches to organizing differentiated learning in the military training of high school students, taking into account the digitalization of education. The practical significance of the study consists in the possibility of applying the proposed methodological solutions by teachers of the subject «Defense of Ukraine» to enhance the effectiveness of the educational process and improve the quality of training of future defenders of the state.

Keywords: *differentiated learning; innovative learning forms; military training; high school students; Defense of Ukrain.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Трансформація безпекового середовища в Україні на сьогоднішній день висуває нові вимоги до якості допризовної підготовки молоді. Відтак, навчальний предмет «Захист України» є фундаментом формування національно-патріотичної свідомості та набуття базових військових навичок у молодого покоління. Проте традиційна класно-урочна система часто не враховує значну гетерогенність учнівських груп за рівнем фізичного розвитку, станом здоров'я, психологічною стійкістю та рівнем попередньої обізнаності. У цьому контексті диференційоване навчання постає як стратегічний інструмент, що дозволяє оптимізувати освітній процес, забезпечуючи адресність педагогічного впливу на кожного, окремо взятого учня. Використання інноваційних форм, зокрема цифрових та симуляційних технологій, дозволяє осучаснити цей процес та реалізувати даний підхід на якісно новому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання диференціації навчання в педагогічній науці ґрунтовно досліджували В. Лозова, О. Савченко, І. Унт та інші науковці, які розглядали її як ефективний засіб індивідуалізації освітнього процесу та під-вищення його результативності [2]. Пробле-матика військово-патріотичного виховання та військової підготовки учнівської молоді висвітлюється у працях К. Гнезділова, М. Зубалія, С. Хараху, де акцентується увага на необхідності модернізації змісту й методів навчання відповідно до сучасних викликів [1; 10]. Водночас інтеграція інноваційних форм диференціації у систему військової підготовки старшокласників залишається до цього часу недостатньо розробленою.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розкрити зміст інноваційних форм диференційованого навчання учнів старшої школи в процесі вивчення предмета «Захист України».

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічні засади сучасної військової підготовки на сьогоднішній день визначаються нормативно-правовими документами, зокрема Концепцією національно-патріотичного виховання та Положенням про допризовну підготовку [6; 9]. Вони окреслюють стратегічні орієнтири формування громадянської відповідальності та базових військових компетентностей учнів. Сучасний зміст предмета «Захист України» конкретизовано в сучасних підручниках, які визначають обов'язковий мінімум знань, умінь і навичок для старшокласників [3]. Відповідно до основних положень, що передбачені даними нормативними документами, сучасна диференціація у військовій підготовці старшокласників на уроках «Захист України» базуються на переході від формального поділу груп на три рівні, в залежності від глибини засвоєння знань, умінь і навичок, до глибокої індивідуалізації освітньої траєкторії кожного учня. Цей процес вимагає відходу від традиційної лінійної методики викладання на користь гнучких моделей, що адаптуються під динамічні потреби кожного учня та одночасного врахування вимог сучасного оборонного сектору.

Розглянемо конкретні методологічні засади, за умови впровадження яких може бути реалізована сучасна диференціація в навчанні учнів старших класів предмету «Захист України». Ці засади підібрані з урахуванням сучасних інноваційних технологій, змісту та засобів навчання які, на нашу думку, найефективніше вплинуть на засвоєння теоретичних знань, формування умінь та навичок задля реалізації компетентнісного підходу у військовій підготовці сучасної молоді.

Насамперед зазначимо, що сучасна методологія передбачає визначення **оцінки рівня військової сформованості** старшокласників за трьома основними критеріями: *фізико-соматичний стан*, який завбачує врахування медичних показників учнів, рівня їх витривалості та швидкості реакції у конкретній бойовій ситуації; *психоемоційний профіль***,** який передрікає визначення рівня стресостійкості, здатності до лідерства або командної роботи в екстремальних умовах; *перекваліфікувати (початкові знання),* які дають оцінку вже наявним навичкам: досвіду у спортивному орієнтуванні, наданні першої допомоги в пластових організаціях тощо) [7].

Важливе значення в навчанні учнів предмету «Захист України» має оновлення і **удосконалення змісту** їх військової підготовки. Методологія сучасної диференціації відмовляється від принципу «один підручник для всіх» [2; 3]. Відтак, зміст предмета «Захист України» має бути структурований за декількома рівнями складності, де перший – *базовий рівень* включає інваріантну складову обов'язкових знань, умінь і навичок. Це той мінімум, який є необхідним для кожного громадянина держави, куди входять знання загальних відомостей про ЗСУ, основ виживання в екстремальних умовах та основ виконання конституційного обов'язку. Другий – *поглиблений рівень* включає варіативну складову, відповідно до якої змістові модулі обираються за інтересом або рівнем підготовки учня: тактична медицина за протоколом MARCH, основи мінної безпеки, аеророзвідка тощо. Третій – *спеціалізований рівень* передбачає підготовку за конкретним військовим профілем. Це може бути зв'язок, топографія, тактика малих груп тощо.

Важливого значення у сучасній військовій підготовці молоді має технологічна конвергенція, так звана **цифрова диференціація**, відповідно до якої методологічною основою інноваційного навчання є поєднання реального та віртуального просторів. В даному випадку диференціація реалізується через: адаптивні навчальні платформи, до яких належать системи, що автоматично змінюють рівень складності теоретичних завдань залежно від успіхів учня; використання VR/AR для створення персоналізованих сценаріїв ведення та поведінки під час бою. Так, для одного учня це може бути, наприклад, базове ознайомлення з будовою автомата, для іншого – симуляція

керування FPV-дроном у складних метеоумовах. В обох випадках здобуваються знання і формуються компетентності, що сприятимуть в подальшому прогресивному веденню бойових дій.

Також варто підкреслити важливе значення у сучасній військовій підготовці молоді і соціально-педагогічної інклюзії та гендерного паритету.

Сучасна методологія базується на відмові від жорсткої гендерної сегрегації. Диференціація в даному випадку відбувається за **компетентнісним принципом**. Це означає, що і юнаки, і дівчата мають рівний доступ до всіх модулів програми, а поділ на підгрупи відбувається виключно на основі обраної спеціалізації або рівня фізичної готовності до конкретної вправи.

Сучасна методологія диференціації вимагає також зміни підходу до **оцінювання**. Замість порівняння учнів між собою, використовується порівняння результатів учня з його власним прогресом (іпсативне оцінювання) та чіткими критеріями виконання нормативу.

Для учня з наявними обмеженнями за станом здоров'я диференційоване завдання може полягати в теоретичному розрахунку тактичної схеми замість фізичного кросу. Для підготовленого учня критерії оцінювання зміщуються у бік якості прийняття рішень під тиском часу.

Отже, *методологічні засади диференціації сьогодні – це створення* ***адаптивного освітнього середовища***, де військова підготовка стає не лише засвоєнням знань, а процесом виявлення та розвитку специфічних здібностей кожного учня, що в результаті сприятиме підвищенню загальної обороноздатності держави.

Розглянемо конкретні інноваційні форми організації навчання старшокласників на уроках «Захист України, які можуть реалізувати вищезазначені методологічні засади.

Однією з перспективних форм персоналізації в системі військової підготовки молоді може служити змішане навчання (Blended Learning). Впровадження зміша-ного навчання (Blended Learning) у процес викладання предмета «Захист України» є відповіддю на виклики сучасної диджиталізації освіти та необхідністю оптимізації обмеженого навчального часу. Методологічна сутність цієї форми полягає в органічному поєднанні традиційної контактної взаємодії вчителя та учня з дистанційними технологіями, що створює гнучке середовище для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій кожного учня.

Традиційна лекційна форма викладання часто призводить до того, що значна частина аудиторії втрачає інтерес через невідповідність темпу подачі матеріалу їхнім когнітивним можливостям. Модель «Перевернутого класу» (Flipped Classroom) в даному випадку виступає як базис теоретичної диференціації. Використання даної моделі дозволяє перенести етап первинного ознайомлення з теоретичним матеріалом (наприклад, теми: «Статути ЗСУ», «Класифікація стрілецької зброї», «Основи міжнародного гуманітарного права») у цифровий простір (LMS Moodle, Google Classroom), що значно полегшить сприйняття складного матеріалу сучасними учнями.

Дослідження науковців також показують, що використання цієї технології сприяє підвищенню автономності учнів та ефективності засвоєння матеріалу [4]. На їхню думку модель «перевернутого класу» дозволяє перенести теоретичну підготовку в онлайн-середовище, залишаючи аудиторний час для практичної діяльності.

Персоналізація тут реалізується через варіативність контенту. Відповідно на візуальному рівні використовуються навчальні відеоролики, 3D-моделі зброї, інтерактивні інфографіки; на текстовому рівні – електронні посібники, витяги з нормативно-правових актів; на контрольному рівні – адаптивні тести, які автоматично підбирають наступне питання залежно від правильності попередньої відповіді. Це звільняє до 60% аудиторного часу для практичної діяльності з учнями, де вчитель виступає не ретранслятором знань, а саме фасилітатором та інструктором, який спрямовує індивідуальну освітню траєкторію учнів.

Однією з форм практичної диференціації може бути ротація за станціями (Station Rotation). Наприклад, в процесі вивчення розділу «Тактична підготовка» під час практичних занять змішане навчання дозволяє організувати роботу за декількома напрямками одночасно. Клас ділиться на мобільні групи, що чергуються між такими станціями: *станція онлайн-навчання***,** де учні використовують планшети або ноутбуки для роботи з інтерактивними мапами, розрахунку азимутів або віртуальних квестів із топографії; *станція проектної роботи*, на якій відбувається розв'язання ситуаційних кейсів («Дії відділення в обороні», «Надання допомоги при масових ураженнях»), де диференціація в навчанні відбувається за ролями; *станція роботи з учителем*

(Instructional Station), на якій відбувається відпрацювання найбільш складних практичних маніпуляцій, що потребують прямого контролю інструктора (збирання/розбирання зброї, робота з кровоспинними засобами тощо).

Окрім основних освітніх завдань, змішане навчання створює умови для розвитку автономності та відповідальності. Учні вчаться самостійно керувати часом та темпом вивчення теорії, що є важливим елементом формування особистості майбутнього військовослужбовця. Доступність матеріалу надає можливість навчання в асинхронному режимі, що дозволяє залучати учнів, які перебувають на дистанційному навчанні або мають обмежений доступ до очних занять. Цифрові платформи, які використовуються в освітньому процесі, забезпечують миттєвий аналіз прогресу кожного учня, дозволяючи вчителю оперативно коригувати навчальні завдання для підгруп – надавати додаткові матеріали тим, хто виявив особливий інтерес до інженерної підготовки.

Таким чином, змішане навчання трансформує роль учителя предмета «Захист України» з «єдиного джерела інформації» на «дизайнера навчального досвіду», що здатний забезпечити кожному учню умови для максимальної самореалізації залежно від його здібностей та майбутніх планів щодо захисту Батьківщини.

Важливе місце в системі інноваційної підготовки посідає симуляційна диференціація, яка базується на використанні високотехнологічних засобів навчання. Застосування VR-технологій (віртуальної реальності), AR-застосунків (доповненої реальності) та віртуальних інтерактивних тирів дозволяє вчителю безпечно моделювати бойові ситуації різного ступеня складності, адаптуючи їх під підготовку конкретної групи.

Застосування VR/AR, інтерактивних тренажерів і віртуальних тирів дозволяє моделювати професійні ситуації та формувати тактичні компетентності в умовах, наближених до реальних [5]. Такі технології сприяють розвитку критичного мислення, швидкості прийняття рішень і стресостійкості учнів [10].

У межах одного заняття може реалізуватися багаторівневий підхід. На *початковому рівні* відбувається відпрацювання базових маніпуляцій зі зброєю (правильна стійка, хват, прицілювання, контроль дихання) у статичному віртуальному середовищі. Це дозволяє нівелювати психологічний бар'єр та страх перед зброєю. На *просунутому рівні* відбувається тактична взаємодія у складі «двійки» або «трійки» в умовах динамічного віртуального бою, що вимагає від учасників швидкого прийняття рішень та координації рухів. Такі імерсивні форми навчання не лише підвищують інтерес до предмета, а й забезпечують високу точність відпрацювання навичок у контрольованих умовах.

На практичних заняттях із тактичної медицини реалізація рівневої диференціації відбувається особливо під час вивчення протоколів надання допомоги (зокрема, алгоритму MARCH). Інноваційність в даному випадку полягає в ускладненні умов виконання завдання залежно від прогресу учня.

Наприклад, під час відпрацювання навичок зупинки критичної кровотечі базова група фокусується на технічно правильному накладанні турнікета на манекені або партнерові під безпосереднім покроковим керівництвом учителя в умовах навчального кабінету, а група з високим рівнем підготовки залучається до симуляційних сценаріїв, максимально наближених до реальних. Це передбачає роботу в умовах штучного стресу з використанням шумового супроводу (звуки вибухів, пострілів), обмеженням видимості, лімітованим часом на виконання маніпуляції та необхідністю надання допомоги в умовах «червоної зони» (під умовним вогнем).

Перспективною формою диференціації є розподіл учнів за напрямками майбутньої діяльності. У сучасній системі «Захисту України» це може реалізуватися через створення мікрогруп за інтересами: «оператори БпЛА», «військові медики», «зв'язківці», «сапери-інструктори». Кожна група, окрім загальної програми, отримує специфічні інноваційні завдання. Наприклад, «оператори» працюють із симуляторами польотів, а «медики» готують навчальні кейси з сортування поранених. Такий підхід не лише індивідуалізує навчання, а й сприяє свідомому професійному самовизначенню старшокласників, готуючи їх до ефективної служби в лавах Сил оборони України.

Також в умовах сучасних викликів важливим є також подолання освітніх втрат і розривів, що виникли внаслідок соціальних і безпекових факторів. Диференційоване навчання виступає ефективним інструментом мінімізації цих проблем, забезпечуючи індивідуальний темп і зміст навчання [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Впровадження інноваційних форм диференційованого навчання дозволяє перетворити предмет «Захист

України» на динамічний та особистісно орієнтований курс. Використання цифрових симуляцій, змішаних форматів та рівневої спеціалізації завдань сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх захисників.

Перспективним напрямом є розробка адаптивних цифрових підручників, які б автоматично пропонували учневі контент залежно від результатів проміжного тестування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гнезділов К. М. Військово-патріотичне виховання учнівської молоді в сучасних умовах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 85. С. 45–50.
2. Диференційований підхід у навчанні: теорія і практика: монографія / за ред. О. І. Пометун. Київ : Педагогічна думка, 2021. 256 с.
3. Захист України : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / І. М. Герасимів та ін. Тернопіль : Астон, 2023. 256 с.
4. Змішане навчання: методичні рекомендації / уклад. О. М. Пінчук, О. В. Прохоров. Київ : ІЦТЗО НАПН України, 2020. 64 с.
5. Коновалов В. В. Симуляційні технології як засіб формування тактичної компетентності майбутніх офіцерів. *Честь і закон*. 2021. № 3 (78). С. 112–119.
6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 р. № 527. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 10.04.2026).
7. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. 307 с.
8. Освітні втрати і освітні розриви: особливості, вимірювання та шляхи подолання : науково-методичний посібник / за ред. Т. О. Лукіної. Київ : Ранок, 2023. 192 с.
9. Про затвердження Положення про допризовну підготовку: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2000 р. № 1771 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 11.04.2026).
10. Хараху С. О. Інноваційні підходи до викладання предмета «Захист України». *Педагогіка та психологія*. 2023. № 2. С. 12–18.

REFERENCES

1. Hnezdilov, K. M. (2022). *Viys'kovo-patriotychnye vykhovannya uchnivs'koyi molodi v suchasnykh umovakh.* [Military-patriotic education of students in modern conditions]. Kyiv.
2. Pometun, O. I. (Ed.). (2021). *Dyferentsiyovanyy pidkhid u navchanni: teoriya i praktyka*. [Differentiated approach in teaching: theory and practice]. Kyiv.
3. Herasymiv, I. M. et al. (2023). *Zakhyst Ukrayiny [Defense of Ukraine]: pidruchnyk dlya 10 klassu zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity.* [Defense of Ukraine: textbook for grade 10 of secondary education institutions]. Ternopil.
4. Pinchuk, O. M., & Prokhorov, O. V. (2020). *Zmishane navchannya: metodychni rekomendatsiyi.* [Blended learning: methodological recommendations]. Kyiv.
5. Konovalov, V. V. (2021). *Symulyatsiyni tekhnolohiyi yak zasib formuvannya taktychnoyi kompetentnosti maybutnikh ofitseriv.* [Simulation technologies as a means of forming tactical competence of future officers].
6. *Kontseptsiya natsional'no-patriotychnoho vykhovannya v systemi osvity Ukrayiny.* (2022). [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]. Kyiv.
7. Malykhin, O. V. (2009). *Orhanizatsiya samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv: teoretyko-metodolohichnyy aspekt.* [Organization of independent educational activities of students of higher pedagogical educational institutions: theoretical and methodological aspect]. Kryvyy Rih.
8. Lukina, T. O. (Ed.). (2023). *Osvitni vtraty i osvitni rozryvy: osoblyvosti, vymiryuvannya ta shlyakhy podolannya.* [Educational losses and educational gaps: features, measurement and ways to overcome]. Kyiv.
9. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro dopryzovnu pidhotovku.* (2000). [On approval of the Regulation on pre-conscription training]. Kyiv.
10. Kharakhu, S. O. (2023). *Innovatsiyni pidkhody do vykladannya predmeta «Zakhyst Ukrayiny»*. [Innovative approaches to teaching the subject «Defense of Ukraine»].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПОРЯДЧЕНКО Леся Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: диференційоване навчання, цифрові технології в освіті, військово-педагогічна реабілітація, національно-патріотичне виховання, інклюзивна освіта.

КОВАЛЬОВА Олеся Вікторівна – здобувач другого магістерського рівня спеціальності 014 Середня освіта (Захист України) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: методика викладання предмета «Захист України», інноваційні форми навчання, диференційований підхід у військовій підготовці молоді.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PORYADCHENKO Lesya Anatoliivna – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Mykhailo Drahomanov State University of Ukraine.

Circle of scientific interests: differentiated learning, digital technologies in education, military-pedagogical rehabilitation, national-patriotic education, inclusive education.

KOVALOVA Olesya Вікторівна – Master's Degree Student, specialty 014 Secondary Education

(Defense of Ukraine), Mykhailo Drahomanov State University of Ukraine.

Circle of scientific interests: methods of teaching the subject «Defense of Ukraine», innovative forms of learning, differentiated approach in military training of youth.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2026 р.

УДК 374.7:37.013.83
DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2026.23.102

РАДОМСЬКИЙ Ігор Петрович –
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки;
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАП України
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-2452-0898
e-mail: radomski@ukr.net

АНДРАГОГ ЯК СУБ'ЄКТ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

РАДОМСЬКИЙ Ігор Петрович. АНДРАГОГ ЯК СУБ'ЄКТ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

У статті здійснено комплексне теоретичне обґрунтування суб'єктності андрагога в динамічному середовищі неформальної освіти дорослих. На основі аналізу міжнародних та вітчизняних наукових джерел розкрито термінологічну варіативність поняття «андрагог» та обґрунтовано доцільність його використання як базової категоріальної одиниці дослідження. Уточнено, що термін «андрагог» найбільш повно відображає сутність фахівця як стратегічного партнера дорослого учня, організатора сприятливого навчального середовища та фасилітатора, що супроводжує процеси самоосвіти та професійного розвитку.

Ключові слова: *андрагог, неформальна освіта дорослих, проєктувальна діяльність, фасилітація, освітнє середовище, індивідуальна освітня траєкторія.*

RADOMSKI Igor Petrovych. ANDRAGOGUE AS A SUBJECT OF NON-FORMAL ADULT EDUCATION

The article provides a comprehensive theoretical substantiation of the andragogue's subjectivity in the dynamic environment of non-formal adult education. Based on the analysis of international and domestic scholarly sources, the terminological variability of the concept «andragogue» is examined and the appropriateness of its use as the foundational categorical unit of the study is justified. It is clarified that the term «andragogue» most fully reflects the essence of the specialist as a strategic partner of the adult learner, an organiser of a supportive learning environment, and a facilitator accompanying the processes of self-education and professional development.

The specific features of the andragogue's activity in the non-formal sector are identified, characterised by a high degree of flexibility, the absence of rigid regulation, and an orientation toward addressing the concrete life and professional needs of the individual. It is demonstrated that the andragogue operates in an intersectoral space, combining pedagogical functions with managerial, consultative, and communicative ones. Drawing on a synthesis of classical andragogical approaches and contemporary international standards (including Curriculum globALE), the functional-role structure of the specialist's activity is detailed, distinguishing the roles of expert, resource provider, communication agent, and intellectual leader.

The key finding of the study is the substantiation of the design function as the system-forming component of the andragogue's subjectivity. It is argued that given the high variability of

© Радомський І., 2026